

Рівненський державний гуманітарний університет  
Кафедра педагогіки і психології (дошкільної та корекційної) імені  
проф. Поніманської Т.І.

## РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВП 34 Інклюзивна освіта  
(шифр і назва навчальної дисципліни)  
спеціальність 012 Дошкільна освіта  
(шифр і назва спеціальності)  
Освітня програма Дошкільна освіта та початкова освіта;  
Дошкільна освіта та спеціальна освіта»;  
Дошкільна освіта та психологія»  
(назва освітньої програми)  
інститут, факультет педагогічний  
(назва інституту, факультету, )

2019 – 2020 навчальний рік

Робоча програма з Інклюзивної освіти для студентів

за спеціальністю 012 Дошкільна освіта.


Мова навчання українська

Розробники: Г.В. Марчук – старший викладач кафедри педагогіки і психології (дошкільної та корекційної) імені проф. Поніманської Т.І.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри педагогіки і психології (дошкільної та корекційної) імені проф. Поніманської Т.І.

Протокол від “ 27 ” серпня 2019 року № 8


Завідувач кафедри педагогіки і психології (дошкільної та корекційної) імені проф. Поніманської Т.І.

  
\_\_\_\_\_ (проф. І. М. Дичківська)  
(підпис) (прізвище та ініціали)

Робочу програму схвалено методичною комісією факультету за спеціальністю 012 Дошкільна освіта

Протокол від “ 30 ” серпня 2019 року № 2

Голова методичної комісії педагогічного факультету

  
\_\_\_\_\_ (доц. Н. А. Сяська)  
(підпис) (прізвище та ініціали)

### 1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань <b>01 Освіта</b>	Вибіркова	
Модулів – 2	Спеціальність: <b>012 Дошкільна освіта</b>	Рік підготовки	
Змістових модулів – 2		3-й	2-3-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання підготовка реферату _____ (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин – 120		5-й	4-5-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2,5год. самостійної роботи студента – 3год.	Освітній ступінь: <u>бакалавр</u>	Лекції	
		20 год.	8 год.
		Практичні, семінарські	
		20 год.	4 год.
		Лабораторні	
		8 год.	–
		Самостійна робота	
		72 год.	108 год.
		Індивідуальні завдання:	
		–	
Вид контролю:			
екзамен	екзамен		
Передумови для вивчення дисципліни (загальна педагогіка, загальна психологія, дошкільна педагогіка)			

### 2. Мета та завдання навчальної дисципліни

**Мета курсу** – ознайомлення студентів із підходами держави і суспільства до організації освіти дітей, які мають суттєві недоліки психофізичного розвитку; основними поняттями інклюзивної педагогіки і спеціальної психології; особливостями і закономірностями розвитку різних категорій осіб з психофізичними вадами; комплексним діагностичним обстеженням дітей та комплектуванням освітніх установ для них, а також диференційованими та індивідуальними механізмами і прийомами корекційного навчання і виховання кожної із категорій дітей..

Вивчення навчальної дисципліни забезпечує формування у майбутніх фахівців таких програмних компетентностей:

Інтегральна компетентність:

– Здатність самостійно і комплексно розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі розвитку, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку із застосуванням теорії і методики дошкільної освіти в типових і невизначених умовах системи дошкільної освіти.

Загальна компетентність:

– здатність до продуктивного (абстрактного, образного, дискурсивного, креативного) мислення.

Спеціальні (фахові) компетентності:

- здатність до розвитку в дітей раннього і дошкільного віку базових якостей особистості (довільність, самостійність, креативність, ініціативність, свобода поведінки, самосвідомість, самооцінка, самоповага);

- здатність до національно-патріотичного виховання дітей раннього і дошкільного віку (любов до Батьківщини, рідної мови, рідного міста, поваги до державних символів України);

- здатність до фізичного розвитку дітей раннього і дошкільного віку, корекції і зміцнення їхнього здоров'я засобами фізичних вправ і рухової активності.;

- здатність до організації і керівництва ігровою (провідною), художньо-мовленнєвою і художньо-продуктивною (образотворча, музична, театральна) діяльністю дітей раннього і дошкільного віку;

- здатність до індивідуального і диференційованого розвитку дітей раннього і дошкільного віку з особливими потребами відповідно до їхніх можливостей (інклюзивна освіта);

- здатність до визначення логопедичних діагнозів дітей з порушеннями психофізичного розвитку;

- здатність здійснювати корекцію окремих недоліків фізичного і психічного розвитку дітей використовувати нетрадиційні методи роботи з дітьми-логопатами, організовувати логопедичну роботу в дошкільному закладі.

#### **Завдання курсу:**

- сформувати усвідомлене розуміння основних положень інклюзивної освіти;
- сформувати адекватне ставлення майбутніх спеціалістів до осіб з вадами психофізичного розвитку;

- забезпечити готовність студентів професійно здійснювати правильний психолого-педагогічний супровід дітей, що потребують корекції психофізичного розвитку, з метою їх інтеграції в сучасну систему соціальних стосунків.

- виробити навички командної роботи при навчанні та вихованні дітей з особливими потребами;

- забезпечити досконале володіння стратегіями взаємодії з батьками дітей з особливими потребами;

- сформувати навички диференційованого викладання та оцінювання;

- виробити усвідомлення необхідності зростання педагогічної майстерності.

### **3. Очікувані результати навчання:**

#### **Знання:**

- розуміти і визначати способи використання у розвитку, навчанні і вихованні дітей раннього і дошкільного віку різних видів діяльності (ігрової, трудової, навчальної, художньої тощо);

- базові уявлення про планування освітньо-виховної роботи з урахуванням вікових і індивідуальних можливостей дітей раннього і дошкільного віку, дітей з особливими потребами та складати прогнози щодо її ефективності;

- особливості розвитку дітей із психофізичними та мовленнєвими порушеннями;

- розуміти і визначати педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби спеціальної освіти.

#### **Уміння (вміння):**

- використовувати вміння і навички для збереження та зміцнення психофізичного і соціального здоров'я дітей;

- володіти технологіями дошкільної інклюзивної освіти; вміти організовувати групове й індивідуальне навчання і виховання дітей з особливими потребами;

- вирішувати питання, пов'язані з комплектуванням та організацією діяльності спеціальних навчально-виховних закладів для дітей з порушеннями мовлення;

- організовувати і проводити психолого-педагогічне вивчення дітей з особливостями психофізичного розвитку;

– здійснювати спостереження за дітьми з порушеннями психофізичного розвитку, планувати та проводити з ними корекційно-розвивальну роботу на основі диференційованого та індивідуального підходу;

– співпрацювати з батьками дітей, що мають вади мовлення, або особами, які їх замінюють, спеціалістами інших галузей (медиками, психологами, вчителями, вихователями), сприяти соціальній адаптації дітей з порушеннями психофізичного розвитку.

#### **4. Програма навчальної дисципліни**

##### **ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.**

#### **МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ЗАКОНОДАВЧО-НОРМАТИВНІ ЗАСАДИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ**

##### ***Тема 1. Інклюзивна освіта як модель соціального устрою***

Вступ до навчального курсу: програма, структура та очікування.

Визначення понять «інклюзія», «інтеграція», «порушення психофізичного розвитку», «особливі потреби» та ін.

Історичне підґрунтя інклюзивної освіти. Історія спеціальної освіти та інклюзії. Соціальна та медична моделі порушень розвитку. Основні принципи інклюзивної освіти.

##### ***Тема 2. Законодавча база інклюзивної освіти***

Міжнародна політика і законодавча база інклюзивної освіти. Саламанкська декларація та документи ООН і ЮНЕСКО. Законодавчо-нормативні бази окремих країн. Освітні закони України. Сучасна освітня нормативно-правова база (положення про спеціальну школу, положення про ПМПК, положення про індивідуальне навчання, порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах тощо).

##### ***Тема 3. Спеціальна освіта в Україні та модернізація освітньої галузі***

Характеристика спеціальної освіти в Україні (вертикальна та горизонтальна структура; спеціальні дошкільні та загальноосвітні шкільні заклади, навчально-реабілітаційні та оздоровчі багатопрофільні центри і т. ін.) Класифікація порушень психофізичного розвитку у дітей. Особливості впровадження інклюзивного навчання в Україні, ресурсні можливості спеціальної освіти.

#### **ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2**

#### **ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА-ВІД ОСНОВ ДО ПРАКТИКИ**

##### ***Тема 4. Інклюзивні заклади системи освіти України***

Складові інклюзії. Ефективність впровадження інклюзії у закладах освіти. Передумови успішної розбудови інклюзивного середовища. Інклюзивні заклади дошкільної освіти, школи – ефективні освітні заклади. Роль педагога у впровадженні інклюзивної освіти.

##### ***Тема 5. Роль батьків у впровадженні інклюзивної освіти***

Роль сім'ї в процесі інтегрування дитини з особливими освітніми потребами в загальноосвітнє середовище. Батьки – як члени навчальних команд. Роль батьків в оцінюванні розвитку своєї дитини. Завдання батьків як членів навчальної команди. Налагодження стосунків з педагогами та персоналом школи. Обмін конструктивною інформацією. Допомога громадських організацій та соціальних служб. Батьки – активні учасники шкільної громади. Волонтерство та адвокатство батьків.

##### ***Тема 6. Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивного навчання***

Корекційно-розвивальна робота та її значення у процесі навчання дітей із порушеннями психофізичного розвитку. Мультидисциплінарна команда та її діяльність в умовах інклюзивного навчального закладу. Співпраця фахівців як умова успішності інклюзивного навчання педагогів.

##### ***Тема 7. Курикулум навчального та корекційно-розвивального процесів***

Курикулум (навчально-методичне забезпечення інклюзивної освіти): визначення та складові. Державний стандарт для дітей з особливими освітніми потребами. Загальноосвітні, спеціальні та корекційно-розвивальні програми, їх адаптація та модифікація. Реалізація курикулуму в навчальному процесі.



школи-ефективні школи	12	2	2	2		6	10					10
Тема 5. Роль батьків у впровадженні інклюзивної освіти	12	2	2	2		6	10		2			8
Тема 6. Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивного навчання	10	2	2			6	10	2				10
Тема 7. Курикулум навчального та корекційно-розвивального процесів	10	2	2			6	10					10
Тема 8. Індивідуальний навчальний план та його складові	10	2	2			6	10	2				10
Тема 9. Сутність і завдання оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами	10	2	2			6	10	2				10
Тема 10. Особливості безбального оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами	10			2		8	10					10
Тема 11. Диференційоване викладання як засіб задоволення навчальних потреб усіх учнів	10	2	2			6	10					10
Разом за змістовим модулем II	84	14	14	6		50	80	6	2			78
<b>Усього годин</b>	120	20	20	8		72	120	8	4			108
<b>Модуль 2</b>												
ІНДЗ (реферат)	8					8			-	-	-	
<b>Усього годин</b>	8					8						

### 6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Історія спеціальної освіти та інклюзії.	2
2.	Сучасна освітня нормативно-правова база України.	2
3.	Спеціальна освіта в Україні.	2
4.	Інклюзивні школи України.	2
5.	Роль сім'ї у впровадженні інклюзивної освіти.	2

6.	Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивного навчання.	2
7.	Навчально-методичне забезпечення інклюзивної освіти.	2
8.	Індивідуальний навчальний план як складова курикулуму.	2
9.	Оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами.	2
10.	Диференційоване викладання в інклюзивній освіті.	2

### 7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Система спеціальної освіти.	2
2.	Роль педагога у впровадженні спеціальної освіти.	2
3.	Роль батьків у спеціальній та інклюзивній освіті.	2
4.	Оцінювання навчальної діяльності дітей з особливими освітніми потребами без балів.	2

### 8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми (завдання)	Кількість годин
1.	Проаналізуйте соціальні моделі, за якими формувалася суспільна думка стосовно осіб з порушеннями психофізичного розвитку.	2
2.	Охарактеризуйте процес еволюції ставлення суспільства та держави до осіб з порушеннями психофізичного розвитку.	2
3.	Зазначте відмінності між термінами: «аномальні діти» та «діти з особливими освітніми потребами».	2
4.	Перерахуйте основні ознаки сегрегативного та інклюзивного навчання.	2
5.	Визначте, які статті Закону «Про освіту» сприяють розбудові інклюзивної освіти в Україні.	2
6.	Охарактеризуйте основні міжнародні документи ООН і ЮНЕСКО в галузі прав осіб з порушеннями психофізичного розвитку.	4
7.	Визначте основоположні права осіб з порушеннями, які викладено в «Стандартних правилах забезпечення рівних можливостей для інвалідів»	2
8.	Проаналізуйте документ «Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах про інклюзивне навчання».	4
9.	Охарактеризуйте систему спеціальної освіти України.	2
10.	Поясніть відмінності між «державоцентристською» та «дитиноцентристською» освітніми системами. Чому інклюзивна освіта визначена як найбільш інноваційний рух в освіті 20-го сторіччя?	2
11.	Підберіть з власного досвіду приклад педагогічної ситуації, що ілюструє стихійне інтегрування дитини з порушеннями психофізичного розвитку у загальноосвітній простір та прокоментуйте.	2
12.	Назвіть причини, внаслідок яких впровадження інклюзії у школі може виявитися неефективним	2
13.	Охарактеризуйте роль педагога у впровадженні інклюзивної практики	2



14.	Охарактеризуйте перешкоди, з якими може стикнутись учитель, впроваджуючи інклюзивну практику.	2
15.	Визначте роль батьків в інклюзивному навчанні дітей з особливими освітніми потребами.	2
16.	Поміркуйте, як можуть бути батьки адвокатами своєї дитини.	2
17.	Розкрийте роль батьків у навчальній команді.	2
18.	Опрацювати та законспектувати для доповіді відповідні теми з посібників: Повалеєва М.А. Коррекционная педагогика. Взаимодействие специалистов. Коллективная монография / Под общ. ред. М.А. Повалеевой. Серия «Учебники, учебные пособия». - Ростов-на-Дону: «Феникс», 2002. - 352 с. Психолого-педагогічний супровід дітей з порушеннями зору та інтелекту - К.: 2008. - с. 284 Психолого-педагогічний супровід дітей з порушеннями слуху та інтелекту. - ТОВ «Поліпром», 2007. -171с. Психолого-педагогічний супровід дітей шкільного віку з помірною та тяжкою розумовою відсталістю - К.: ТОВ «Поліпром», 2006. - 156 с.	4
19.	Визначити основні вимоги до складання корекційних програм для дітей з особливими потребами в умовах інклюзії.	2
20.	Запропонувати шляхи створення розвиваючого середовища в загальноосвітній школі для включення дітей із порушеннями інтелекту.	2
21.	Розкрийте особливості діяльності навчальної команди інклюзивної школи в розробці та реалізації курикулуму й необхідність співпраці фахівців	2
22.	Визначте особливості типових навчальних програм та можливості їх модифікації до потреб учня.	2
23.	Поясніть яким чином спеціальні школи можуть трансформуватися у ресурсні центри, що займатимуться розробкою та реалізацією навчальних програм, роботою з батьками та виданням відповідних матеріалів.	2
24.	Розробіть індивідуальний навчальний план для дитини з діагнозом дитячий церебральний параліч.	2
25.	Охарактеризуйте рівень розвитку учня 1 класу з розумовою відсталістю, який потребує навчання за індивідуальним планом (навчальний рівень, особливості поведінки, комунікативні навички, емоційно-вольову сферу).	2
26.	Опишіть психолого-педагогічні умови застосування критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання.	3
27.	Розкрийте сутність дидактичного принципу диференційованості й індивідуалізації контролю в інклюзивному класі.	2
28.	Запропонуйте методи тематичного контролю, які найкраще застосовувати для дітей з особливими освітніми потребами (із затримкою психічного розвитку, з гіпер-динамічним синдромом, з глибокими порушеннями зору).	2
29.	Визначте зразки робіт, які можуть слугувати джерелом інформації про особливості пізнавальних процесів дітей з особливими освітніми потребами.	2
30.	Опишіть особливості психологічної готовності до шкільного	2

	навчання дитини зі зниженим інтелектом (розумова відсталість).	
31.	Запропонуйте прийоми безбального оцінювання для першокласника зі зниженим інтелектом.	2
32.	Опишіть практику диференційованого викладання (зі свого досвіду). Які зміни відбудуться: а) на рівні змісту; б) на рівні процесу; в) на рівні продукту (результату) навчання однієї дитини?	3
	Разом	72

### 9. Індивідуальні завдання.

Підготовка реферату на тему "Термінологія та значення інклюзивної освіти у сучасній педагогіці".

### 10. Засоби діагностики результатів навчання:

Поточне тестування; усне опитування; підсумкова самостійна робота в кінці вивчення змістового модуля; підсумкове усне опитування (екзамен).

### 11. Критерії оцінювання результатів навчання.

Загальні критерії оцінювання

I рівень – початковий. Відповідь здобувача вищої освіти при відтворенні навчального матеріалу елементарна, фрагментарна, зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення.

II рівень – середній. Здобувач вищої освіти відтворює основний навчальний матеріал, здатний виконувати завдання за зразком, володіє елементарними вміннями навчальної діяльності.

III рівень – достатній. Здобувач вищої освіти знає істотні ознаки понять, явищ, закономірностей, зв'язків між ними, а також самостійно застосовує знання в стандартних ситуаціях, володіє розумовими операціями (аналізом, абстрагуванням, узагальненням тощо), уміє робити висновки, виправляти допущені помилки. Відповідь повна, правильна, логічна, обґрунтована, хоча їй і бракує власних суджень. Студент здатний самостійно здійснювати основні види навчальної діяльності.

IV рівень – високий. Знання здобувача вищої освіти є глибокими, міцними, узагальненими, системними; він вміє застосовувати знання творчо, його навчальна діяльність має дослідницький характер, позначена вмінням самостійно оцінювати різноманітні життєві ситуації, явища, факти, виявляти і відстоювати особисту позицію.

Рівні навчальних досягнень студентів	Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів
І. Початковий	<b>1-34 F Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни</b>	Здобувач вищої освіти фрагментарно відтворює незначну частину навчального матеріалу; має нечіткі уявлення про об'єкт вивчення; виявляє здатність елементарно викласти думку; може усно відтворити кілька термінів, явищ без зв'язку між ними; може обрати правильний варіант відповіді (на рівні "так - ні"); може самостійно знайти відповідь у тексті підручника; виконує 20 % від загальної кількості тестів.
	<b>35-59 FX Незадовільно з можливістю повторного складання</b>	Здобувач вищої освіти відтворює менш як половину навчального матеріалу; за допомогою викладача виконує елементарні завдання, наводить приклади; може дати відповідь з кількох простих речень; здатен усно відтворити окремі частини теми; має фрагментарні уявлення про роботу з джерелами, не має сформованих умінь та навичок; виконує 30 % від загальної кількості тестів.
ІІ. Середній	<b>60-63 (E) задовільно</b>	Здобувач вищої освіти має початковий рівень знань; знає близько половини навчального матеріалу, здатний відтворити його відповідно до тексту підручника або пояснень викладача, повторити за зразком певну операцію, дію; описує явища, процеси без пояснень причин, з допомогою викладача здатен відтворити їх послідовність, слабо орієнтується в поняттях; має фрагментарні навички в роботі з підручником; самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі; здатен давати відповіді на прості, стандартні запитання, виявляє інтерес до навчального матеріалу, виконує 45 % від загальної кількості тестів.
	<b>64-73 (D) задовільно</b>	Здобувач вищої освіти знає більш як половину навчального матеріалу; розуміє основний навчальний матеріал; здатний з помилками й неточностями дати визначення понять, сформулювати правило, відтворити його з помилками та неточностями; має стійкі навички роботи з текстом підручника; може самостійно оволодіти більшою частиною заданого матеріалу, формулює поняття, наводить приклади, знає основні дати; орієнтується в хронології; підтверджує висловлене судження одним-двома аргументами; здатен використовувати під час відповіді допоміжні наочні матеріали; відповіді непослідовні та нелогічні; виконує від 55 до 65% від загальної кількості тестів.

III. Достатній	74-81 (C) добре	Знання здобувача вищої освіти є достатньо повними, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях. Правильно і логічно відтворює навчальний матеріал; розуміє основні теорії і факти, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними; уміє наводити окремі власні приклади на підтвердження певних думок, застосовувати вивчений матеріал у стандартних ситуаціях; здатен проаналізувати відповіді іншого студента; з допомогою викладача скласти план реферату, може опрацювати матеріал самостійно, уміє підготувати реферат та захищати його найважливіші положення; правильно використовує термінологію; складає прості таблиці та схеми; виконує від 75 % до 80 % від загальної кількості тестів.
	82-89 (B) добре	Здобувач вищої освіти вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує знання в дещо змінених ситуаціях, уміє аналізувати і систематизувати інформацію, використовує загальновідомі докази у власній аргументації; висловлює стандартну аргументацію при оцінці дій, процесів, явищ; чітко тлумачить поняття; здатен самостійно опрацювати навчальний матеріал, але потребує консультацій з викладачем; виконує прості творчі завдання; виконує 85 % від загальної кількості тестів.
IV. Високий	90-100 (A) відмінно	Здобувач вищої освіти має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності, користується широким арсеналом засобів доказів своєї думки, вирішує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; вміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію, виявляє власне ставлення до неї, користується широким арсеналом засобів доказів своєї думки, вирішує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ, самостійно виконує науково-дослідницьку роботу; логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої обдарування і нахили. Самостійно виконує від 95% до 100% від загальної кількості тестів.

**Шкала оцінювання: національна та ЄКТС**

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
74-81		
64-73		
60-63	задовільно	
33-59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

**12. Розподіл балів, які отримують студенти**

Поточне тестування та самостійна робота											ІНДЗ	Підсумковий тест (екзамен)	Сума
Модуль 1											Модуль 2		
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2										
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	Реферат		
4	4	4	5	5	5	5	5	5	5	5	8	40	100

**13. Методичне забезпечення**

Опорні конспекти лекцій; нормативні документи; тестові завдання; навчальні книги; інтерактивний комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни (ІКНМЗД).

**14. Рекомендована література (основна, допоміжна)****Базова**

- Бех І.Д. Виховання особистості / І.Д. Бех. – кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. – К.: Либідь, 2003.
- Будяк Л.В. Інклюзивне навчання в сільському загальноосвітньому закладі / Л.В. Будяк – Черкаси, 2010.
- Гонеев А.Д. Основы коррекционной педагогики / А.Д. Гонеев, Н.И. Лифинцева, Н.В. Ялпаева / Под ред В.А. Сластенина. – 2-е изд., перераб. – М.: Академия, 2002. – 272 с.
- Діти державної опіки: проблеми, розвиток, підтримка: Навчально-методичний посібник в 2-х кн. – К.: Міленіум, 2005. – 286 с.
- Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: наук.-метод. зб.: Вип. 8 Т.1 – К.:, 2006. – 288 с.
- Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: наук.-метод. зб.: Вип. 11 Т.1 – К.: Наук. світ, 2009. – 308 с.
- Закон України „Про спеціальну освіту” (проект) // Міністерство освіти і науки України // [www.mongov.ua](http://www.mongov.ua)
- Інклюзивна освіта: стан і перспективи розвитку в Україні: Науково-методичний збірник. – К.: ФО П., 2007. – 108с.
- Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: Монографія / А.А. Колупаєва. – К.: “Самміт-Книга”, 2009. – 272 с.: іл. – (Серія “Інклюзивна освіта”).
- Колупаєва А.А. Діти з особливими потребами та організація їх навчання / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук. – К, 2011.
- Митчелл Д. Эффективные педагогические технологии специального и инклюзивного образования / Д. Митчелл. – РООИ «Перспектива», 2011. – 138 с.
- Пантюк. Т.І. Основи корекційної педагогіки: навчально-методичний посібник / Т.І. Пантюк, О.В. Невмержицька, М.П. Пантюк. – 2-ге видання, доповнене і перероблене. – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ, 2009. – 324с.
- Спеціальна педагогіка: Понятійно-термінологічний словник. – Луганськ: Альма-матер, 2003. – 436 с.
- Формування позитивного ставлення до дітей з особливостями психофізичного розвитку: Навчально-методичний посібник. – К., ФО – П., 2007.

**Допоміжна**

- Білозерська І.О. Реалізація компетентнісної парадигми при роботі з батьками дітей з порушеннями психофізичного розвитку / І.О. Білозерська // Особлива дитина навчання та виховання. Дефектологія. – №4. – К., 2011.
- Білозерська І.О. Деякі аспекти формування батьківської компетентності у родинах, що мають дітей з порушеннями розвитку / І.О. Білозерська // Психолого-педагогічний супровід навчання дітей з порушеннями розвитку. – К., – 2010.

- 17.Бородулина С.Ю. Коррекционная педагогика: психолого-педагогическая коррекция отклонений в развитии и поведении школьников / Серия «Учебники, учебные пособия». / С.Ю. Бородулина – Ростов на Дону: «Феникс», 2004. – 352 с.
- 18.Бут Т.И. Политика включения и исключения в Англии: в чьих руках сосредоточен контроль / Т.И. Бут / Социальная эксклюзия в образовании. – М., 2003. – С. 17-25.
- 19.Василюк А. Сучасні освітні системи / А. Василюк, Р. Пахоцінський, Н. Яковець. – Ніжин: Редакційно-видавничий відділ НДПУ, 2002. – 139 с.
- 20.Вульфсон Б.Л. Мировое образовательное пространство на рубеже XIX и XX вв. / Б.Л. Вульфсон // Педагогика. – 2002. – №10. – С. 3-14.
- 21.Вульфсон Б.Л. Стратегия развития образования на Западе на пороге XXI века. / Б.Л. Вульфсон – М.: УРАО, 1999. – 208с.
- 22.Гриценко Л.І. Психологічна служба та психолого-медико-педагогічні консультації системи освіти України (показники розвитку за підсумками 2004-2005 навчального року) / Л.І. Гриценко, А.Г. Обухівська, Панок В.Г. / – К.: „Ніка – Центр”, 2005.
- 23.Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття.) – К.: Райдуга, 1994.
- 24.Дети с ограниченными возможностями: проблемы и инновационные тенденции в обучении и воспитании. Хрестоматия по курсу «Коррекционная педагогика и специальная психология» / Сост.Н.Д. Соколова, Л.В. Калининкова. – М.: Издательство ГНОМ и Д, 2001. – 448 с.
- 25.Дигностика школьной дезадаптации / Под ред. С.А. Беличевой, И.А. Коробейниковой, Т.О. Кумариной и др. – М., 1993.
- 26.Довідник гарантій соціального захисту інвалідів / Перелік пільг, передбачених для інвалідів. – К., 1999.
- 27.Елен Р. Даніелс. Залучення дітей з особливими потребами загальноосвітніх класів / Елен Р. Даніелс, Кей Стаффорд . – Львів: Товариство «Надія», 2000.
- 28.Закон України „Про загальну середню освіту” // Відомості Верховної Ради, 1999. – № 28. – С. 230-235.
- 29.Закон України „Про освіту” // Відомості Верховної Ради, 1991, № 34, – С. 45-48.
- 30.Закон України „Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні” // Відомості Верховної Ради, 1991. – № 2. – С. 252-258.
- 31.Закон України „Про охорону дитинства” // Відомості Верховної Ради, 2001, № 30, С. 142-150.
- 32.Закон України „Про реабілітацію інвалідів в Україні” // Відомості Верховної Ради, 2006, № 2-3, – С. 36-42.
- 33.Засенко В.В. Рівний доступ до якісної освіти дітей з особливими потребами / В.В. Засенко / Кроки до демократичної освіти. – 2002. – №1. – С. 34.
- 34.Збірник нормативних документів загальної середньої та дошкільної освіти. – Міністерство освіти і науки України. – К., 2002.
- 35.Инклюзивное образование. Политика, содержание и сравнительные перспективы / Под ред. Ф. Армстронга, Д. Армстронга, Л. Бартона. – Лондон, 2000.
- 36.Инклюзивное образование. Организация деятельности координатора по инклюзии в образовательном учреждении. – Выпуск 3. – М.: Центр «Школьная книга», 2010. – 80 с.
- 37.Колупаєва А.А. До проблеми понятійно-термінологічних визначень у сучасній спеціальній педагогіці / А.А. Колупаєва // Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: Наук.-метод. зб. – Випуск 8. – К., 2006. – С. 105-109.
- 38.Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи. Монографія / А.А. Колупаєва. – К.: САММІТ-книга, 2008.
- 39.Колупаєва А.А. Реформування спеціальної освіти у країнах пострадянського простору / А.А. Колупаєва // Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: Наук.-метод. зб. – Випуск 6. – К.: Науковий світ, 2005 – С. 33-39.
- 40.Колупаєва А.А. Психолого-педагогічна підтримка дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання в європейських країнах / А.А. Колупаєва // Актуальні

проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами. – К.: Університет „Україна”. – 2006. – С. 174-175.

41. Колупаєва, А. Інтегративні тенденції в освіті дітей з особливими потребами в Україні / А.А. Колупаєва. [http://canada-ukraine.org/ukr\\_Journal\\_V1.htm](http://canada-ukraine.org/ukr_Journal_V1.htm).
42. Лефрансуа Ги. Психологія для учителя / Ги Лефрансуа – С.-П.- М.: Прайм, 2003.
43. Липа В.А. Психологические основы педагогической коррекции / В.А. Липа. – Д.: Лебедь, 2000.
44. Максименко С.Д. Генезис существования личности / С.Д. Максименко. – К.: ООО "КММ", 2006. – 240 с.
45. Максименко С.Д. Генетическая психология: Методологическая рефлексия проблем развития в психологии / С.Д. Максименко. – М.: Рефл-бук, 2000. - 319 с.
46. Максименко С.Д. Загальна психологія: Навч. посіб. / С.Д. Максименко, В.О. Соловієнко / Міжрегіональна академія управління персоналом. – К. : МАУП, 2000. – 256с.
47. Малофеев Н.Н. Западная Европа: эволюция отношения общества и государства к лицам с отклонениями в развитии / Н.Н. Малофеев. – М.: Издательство «Экзамен», 2003.
48. Мамайчук И.И. Психокоррекционные технологии для детей с проблемами в развитии / И.И. Мамайчук. – СПб.: Речь, 2003.
49. Національна доктрина розвитку освіти в Україні у ХХІ столітті // Програма підтримки вироблення стратегії реформування освіти. Міжн. Фонд „Відродження”. – Київ, 2001.
50. Осипова А.А. Общая психокоррекция / А.А. Осипова. – М.: ТЦ Сфера, 2004.
51. Поваляева М.А. Корекційна педагогіка. Взаємодія спеціалістів. Колективна монографія / М.А. Поваляева. – Ростов на Дону: “Фенікс”, 2002. – 352 с.
52. Положення про центральну та республіканську (Автономна Республіка Крим), обласні, Київську та Севастопольську міські, районні (міські) психолого-медико-педагогічні консультації / Наказ Міністерства освіти і науки України та Академії педагогічних наук України від 07.07.20004. №569 /38.
53. Права інвалідів в Україні: Зб.правових документів. – К.: Сфера, 1998. – 300 с.
54. Проект Положення про організацію інтегрованого навчання дітей з особливими потребами в загальноосвітніх (дошкільних) навчальних закладах. – К. – 2002.
55. Саламанська декларація. Рамки дій по освіті осіб з особливими потребами, прийнята Всесвітньою конференцією по освіті осіб з особливими потребами: доступ і якість. Саламанка. Іспанія, 7-10 червня 1994г. – К., 2000.
56. Синьов В.М., Коберник Г.М. Основи дефектології: Навч. Посібник / В.М. Синьов, Г.М. Коберник. – К.: Вища шк., 1994. – 143с.
57. Трофимова Н.М. Основи спеціальної педагогіки і психології / Н.М. Трофимова, С.П. Дуванова, Н.Б. Трофимова, Т.Ф. Пушкіна. – СПб.: Пітер, 2005. – 304 с.: іл. – (Серія «Учебное пособие»).

#### **14. Інформаційні (інтернет) ресурси**

1. [www.students.net.ua](http://www.students.net.ua) – український освітній портал для студентства
2. [www.osvita.org.ua](http://www.osvita.org.ua) – освітній портал, що містить структуровані освітні ресурси України, базу даних ВНЗ України і Росії.
3. [www.school.edu-ua.net](http://www.school.edu-ua.net) – освітній сайт, який представляє в Інтернеті українські навчальні програми, підручники, довідники, методичні посібники
4. <http://www.cippe.edu-ua.net/akt.htm> – дистанційне навчання в післядипломній педагогічній освіті
5. [www.udl.org.ua](http://www.udl.org.ua) – українська система дистанційного навчання
6. [www.education.gov.ua](http://www.education.gov.ua) – сайт Міністерства освіти і науки
7. [www.nbuiv.go.ua](http://www.nbuiv.go.ua) – сайт бібліотеки ім.В.Вернадського